

בלבבי

דע את חלקך

ותן חלקנו

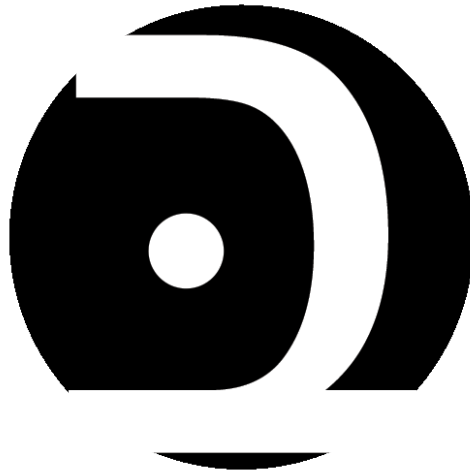
ה

צורת
חיים של
השקטה

בלבבי משכן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 | ישראל | 718.521.5231 USA

- ב כל פעולה יוצרת העדר שקט.....
- ב צורת החיים הפנימית - רצוא ושוב בין השקטה לפעולה.....
- ג הגדרת שיעור הפעולה שהאדם צריך לפעול.....
- ג גדר החיוב בפעולה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.....
- ג גדר החיוב בהנהגות מדברי חסידות.....
- ד שיעור החיוב של כיבוד אב ואם.....
- ה 'אבן הבוחן' כמה ראוי לאדם לפעול.....
- ה מנוחה בלתי נכונה - מנוחה של עצלות ותרדמה.....
- ו עסק התורה באופן של "איש מנוחה".....
- ז בתקופת טרדות העוקרות מעולמו הפנימי - הגעה לשקט כפי האפשר.....
- ז רמת השקטה בתקופות רגועות ובלתי רגועות.....
- ח חיי שקט - חיים מחוץ לעולם.....
- ח בן עליה - דר מחוץ לעולם.....
- ט חיי שקט - הימצאות למעלה מגן המבוכה.....
- ט רוח הקודש - השגה חלקית בידיעת המציאות.....
- י חכם - ראיית המציאות השלמה בביררות.....

בפרק הקודם נתבארו בקצרה הדרכים היסודיים שמביאים את הנפש להשקטה. מכח ההשקטה האדם מחובר בצורה הנכונה לעולם, והיא הדרך הפנימית להכיר את העולם בכלל, ואת נפש האדם בפרט, וכמו שיתבאר לפנינו בפרק זה, בע"ה.

כל פעולה יוצרת העדר שקט

גם לאחר שהאדם זכה, והוא מחובר עמוק למקום ההשקטה בנפש, ברור הדבר שהוא איננו מצוי כל הזמן במצב של השקטה, של העדר פעולה מחשבתית דיבורית רגשית ומעשית, כי הוא נמצא בעולם, ובהכרח הוא פועל, עד כדי כך שהעיקר הוא 'עולם המעשה' בפועל. ובעולם המעשה יש את כל הרבדים הפנימיים של הפעולות המחשבתיות הרגשיות בכל חלקיהם. כל פעולה זו תנועה, וכל תנועה בהכרח יוצרת רעש. השקט הוא המנוחה. ולעומת זאת הפעולה - התנועה - היא בהכרח מציאות של רעש.

אשר על כן, כל פעולה ופעולה שהאדם פועל, ולו הפעולה הדקה ביותר של עומק הרצון הדק בנפש, מכח של העונג שבנפש, ויתר על כן המחשבות, הדיבורים, וק"ו המעשים שבנפש - כל אלו פעולות הם! יש מהם פעולות גסות יותר, ויש פעולות דקות יותר, אבל מכלל פעולה ותנועה - הם לא יצאו. וכל תנועה ותנועה כזו, בהכרח שהיא מוציאה את האדם מהשקט, במידה מסוימת. וכמה הוא השיעור שהתנועה מוציאה את האדם מן השקט - זה תלוי בעומק השקט שבו הוא נמצא, ובשיעור הרעש שנמצא בפעולה שאותה הוא פועל. היחסיות שבין עומק השקט של האדם לבין שיעור הרעש שהוא פועל - היא קובעת את השיעור שמוציא את האדם מן השקט.

צורת החיים הפנימית - רצוא ושוב בין השקטה לפעולה

מצד כך, צורת החיים הפנימית היא צורת חיים של רצוא ושוב בנפש, האדם נמצא ביסודו במקום של מנוחה - במקום של השקטה. זהו עומק דברי הגמרא שתלמידי חכמים מלאכתן נעשית על ידי אחרים (עיין ברכות לה, ב), כי תלמיד חכם נמצא במדרגה של 'שביתה', וכדברי הזוהר הקדוש 'נפש דתלמיד חכם אתקריאת שבת' (זוהר ויקרא כט.), כלומר שתלמיד חכם נמצא במצב נפשי של שבת, במצב נפשי של מנוחה, 'מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח'. תלמיד חכם נמצא במדרגה של מנוחה, במדרגה של השקטה. זהו המצב הפנימי של תלמיד חכם.

האדם הפנימי יוצא לפעולה מתוך המצב הקבוע של הנפש, שהוא מצב של מנוחה. הוא יוצא מהשורש של השורשים, עד הענפים הנמוכים של הנפש, כלל כל הנפש כולה יוצאת לפעולה, בתנועה של רצוא ושוב. אדם זה יוצא ממצב של מנוחה לפעולה, הוא פועל את הפעולה - ושב למנוחה. ושוב יוצא לפעולה מתוך המנוחה, ושב למנוחה. באופן זה, צורת החיים הפנימית שלו היא במדרגה של שבת. אלא שהוא פועל את מה שהוא פועל, וחוזר למנוחה.

הגדרת שיעור הפעולה שהאדם צריך לפעול

ולפי זה נבין הגדרה דקה יותר בשיעור הפעולה שהאדם צריך לפעול. ההגדרה היא - כל מה שמחויב על פי גדרי ההלכה, הוא מחויב לפעול, גם אם ע"י זה הוא יעקר מנקודת ההשקטה שבנפש. עד כמה שזה לא פיקוח נפש כפשוטו - הוא מחויב בכל גדרי הדין, אף שהם אינם לפי השיעור של ההשקטה של הנפש. אבל כל שהוא מעבר לשיעור גדרי הדין - שם שיעור הפעולה שהאדם צריך לפעול, הוא רק לפי עומק ההשקטה שבה הוא נמצא, ולפי השיעור של ההרעה הנמצאת בפעולה שהוא הולך לפעול, וכפי האפשרות שלו - לחזור בחזרה למקום ההשקטה.

דוגמא בהירה לכך אנו מוצאים בהלכות תלמוד תורה. ידוע מה שכתב הרמב"ם (תלמוד תורה פ"ג ה"ד) 'היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו - יעשה המצוה ויחזור לתלמודו'. הרמב"ם פוסק להלכה שמצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אין מבטלים עבורה תלמוד תורה, אבל מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, צריך לבטל תורה. יסוד המצוה של תלמוד תורה הוא 'ללמוד על מנת לעשות', זה לא רק 'היתר' שתלמוד תורה נדחה מפני מצוה מעשית, אלא יסוד צורת התלמוד תורה הוא - 'ללמוד על מנת לעשות', זהו צורת הלימוד שנצטוונו בו. ועל זה כותב הרמב"ם, שבשעה שהוא מסיים לעשות את אותה מצוה - 'יחזור לתלמודו'.

גדר החיוב בפעולה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים

לפי זה יש לחדד את ההגדרה, שאף מצוות שאי אפשר לעשות על ידי אחרים, שהוא מחויב לעשות אותם, זהו בתנאי שיוכל לקיים 'ויחזור לתלמודו', אבל אם משער בדעתו שלאחר עשיית המצוה הוא לא יוכל לחזור לתלמודו, הרי שהוא לא מחויב לעשות אותם.

נמצא אם כן, שתלמיד חכם השקוע וקבוע בעולמה של תורה, מלבד המצוות המעשיות המוטלות על גופו שאותן הוא מחויב לעשות, הוא מחויב גם במצוות שאינן מוטלות עליו אם הן מצוות שאי אפשר לעשותם ע"י אחרים, אבל שיעור הדבר הוא, שהחיוב שלו לעשות את הדבר הוא רק באופן שבכוחו לחזור לתלמודו, אבל אם זה יעקור אותו מתלמודו באופן שלא יוכל לקיים 'ויחזור לתלמודו', אזי הוא איננו מחויב בזה, גם אם זהו דבר שלא יוכל להיעשות ע"י אחרים. כל זה מבואר בדברי הרמב"ם.

גדר החיוב בהנהגות מדברי חסידות

דוגמא נוספת. ישנם הרבה דברים שהם 'מילתא דחסידותא', דברי חסידות, שהזכירו רבותינו והובאו בפוסקים, שראוי ונכון לעשות אותם. הדברים הם בבחינת 'מים שאין להם סוף', ישנו ריבוי גדול מאוד של הנהגות כאלה בספרים. כיצד ידע האדם אלו דברים הוא צריך לעשות, ואלו דברים הוא לא צריך לעשות? כמובן שכל אדם צריך בירור עמוק בנפש, אלו דברים שייכים למדרגתו ולשורש נפשו, ומה שאינו שייך לו הוא אינו מחויב לעשות.

אלא שגם בדברים ששייכים למדרגתו ולשורש נפשו, אם הוא יאסוף ויקבץ את כל דברי החסידות שהובאו בפוסקים, הוא לא יוכל לעמוד בזה¹.

שיעור כל המעשים שהאדם צריך לעשות בדברים של מילתא דחסידותא ששייכים לנפשו בעצם, הוא עד כמה שהוא נשאר שקוע עמוק בתוך עולמו, ודברים אלה אינם עוקרים אותו מעולמו, ובדקות הם מוציאים את כוחותיו מהכח לפועל. אבל אם ע"י כך הוא נעקר מתוך נפשו, זהו אות שאין זה השיעור שהוא צריך לפעול.

נחזור ונדגיש, כל מה שהאדם חייב לקיים מדינא, ברור ופשוט שהוא חייב לקיימו, אבל הדברים שהוא אינו מחויב בהם מדינא, אזי הוא צריך ויכול לפעול בהם רק עד כמה שהוא אינו נעקר מעולמו, כי אם הוא נעקר מעולמו ע"י אותו דבר, הרי שהוא אינו צריך לעשות אותו.

שיעור החיוב של כיבוד אב ואם

דוגמא שורשית נוספת מצאנו במצות 'כיבוד אב ואם', שכתב הרמב"ם (ממרים פ"ו ה"י) 'מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהן, ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשתטו ביותר, יניחם וילך לו ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם', מבואר בזה, שמצד אחד הבן מחויב בכבודם גם אם נשתטו ביותר, אך אם הוא לא יכול לעמוד בשיעור של הדבר, פוסק הרמב"ם שעליו להפקיד אדם אחר שיהיה אחראי לתת להם את כל צורכיהם, והוא ילך למדינה אחרת, כדי שלא יצוו עליו דברים שהוא לא יוכל לעמוד בהם. ולא דוקא שנשתטו לגמרי, אלא שמצוי שיש לאב ואם כל מיני דעות וכל מיני רצונות שהם לא מתיישבים עם העולם של הבן, ובוהו נתנו חכמים שיעור עד מתי מחויב בכבוד אב ואם, ומתי יקיים בעצמו ילך למדינה אחרת, כל שכבודם אינו עוקר אותו מעולמו שלו, ראוי לו שישאר ליד אביו ואמו ויקיים מצוות כיבוד, אבל אם זה עוקר אותו מעולמו שלו, אזי ילך למקום אחר או למדינה אחרת². וזוהי עצת הרמב"ם שיצוה אחרים להנהיגם כראוי, וילך לו. יסוד זה הוא יסוד היקפי גדול, בכל מהלכי החיים.

נחזור ונחדד. כל דבר שמחויבים בו מדינא צריך לקיים אותו, רק דבר שלא מחויבים בו מדינא צריך לבדוק אם הוא אכן שייך לאדם. ישנם הרבה דברים שהם אמיתיים ונכונים, אבל הם אינם שייכים לאדם, ובהם צריך בדיקה. אך גם בדבר השייך לחלקו, הוא צריך לפעול בו רק עד כמה שזה אינו עוקר אותו מעולמו שלו. זוהי ההגדרה הכללית, שהיא נכונה לכל אדם ואדם, ואין זה תלוי באיזה מדרגה הוא נמצא.

1 ידוע שהסטייפלער בצעירותו נהג לקיים כל חומרא שהוא שומע, בשלב מסוים בבגרותו, הוא ביקש שלא יגידו לו יותר חומרות כי הוא לא מסוגל לעמוד בזה. מחד הוא לא רצה להתיר את הנדר, אבל מאידך הוא כבר לא היה יכול לעמוד בזה, לא היה בכוחו לקיים כל חומרא וחשש חומרא שהוא שומע.

2 מה שכתב הרמב"ם שנשתטו ביותר, בודאי אין כוונתו שזהו שיעור ב'נשתטה האב' שפטור מן המצוות, אלא כוונת הדבר היא, ששיעור הדרישות שלו ממנו, הם מעבר לדבר הראוי, וכמו שהוא במקור דברי הרמב"ם בקידושין (לא, ב) באמו הזקנה של רב אסי שביקשה ממנו שימצא לה 'גברא דשפיר כותך' להינשא לו, והניחה ועלה לא"י. כמובן שאי אפשר לומר בזה שיעור, כי זה משתנה ממקום למקום ומנפש לנפש. אבל השיעור הוא מאד ברור – כל זמן שזה לא עוקר אותו מעולמו, אז מוטל עליו חיוב באופן השלם, אבל אם זה כן עוקר אותו מעולמו, אזי הוא לא מחויב לעמוד לידם, אלא יניחם וילך לו.

'אבן הבוחן' כמה ראוי לאדם לפעול

אלא שהרבה בני אדם אינם מודעים כלל לעולמם שלהם, ואין להם מודעות מה עוקר אותם מעולמם. אדם שכזה נכנס לכל מיני עניינים של גמילות חסדים, הכנסת כלה וכדומה, ופתאום הוא שם לב שהוא לא שקוע בלימוד, לפתע הוא שם לב שהוא לא רגוע, או שהוא כבר איננו מחושבן כראוי במעשיו, וכיו"ב. הצורה הנכונה היא, לשער מעיקרא עד כמה שדבר זה עוקר אותו מעולמו, לפי עולמו שלו, מה שבמדרגתו שלו. דברים אלו נאמרים בכללות כהגדרה אמיתית לכל היקף החיים, וכל זה כהקדמה לתפיסה היותר פנימית, שהיא מאותו שורש שבה אנחנו עוסקים עכשיו.

נשוב ונסכם. הצורה הפנימית של ת"ח היא, שהוא חי במהלך של שביתה, הוא חי במהלך של מנוחה, זוהי מציאותו, כמו שנאמר על שלמה המלך (ד"ה א' כב, ט) "הוא יהיה איש מנוחה". זהו ת"ח שנקרא 'שבת', שמלאכתו נעשית ע"י אחרים. הוא חי בחיי מנוחה, ומתוך אותה מנוחה הוא יוצא לפעול את הפעולות שהוא פועל, ובמידת מה – אותן פעולות מוציאים אותו מן המנוחה, ולפיכך השיעור שהוא צריך לפעול את אותן פעולות – הוא כפי השיעור שהוא יוכל לחזור למנוחתו, אך לא בהתאמצות רבה מאד, אלא בהתאמצות שאיננה מייגעת.

כלל הדבר – כל שהוא יכול לחזור לעולמו שלו, זהו השיעור שבו הוא צריך לצאת מן המנוחה. זוהי 'אבן הבוחן' – 'משקל החסידות' הפנימי, כמה ראוי לו לאדם לפעול, וכמה לא ראוי לו לפעול.

מנוחה בלתי נכונה – מנוחה של עצלות ותרדמה

אמנם, מי שאיננו זוכה למנוחה המדויקת, אזי המנוחה הופכת להיות מנוחה של תרדמה, מנוחה של עצלות, מנוחה שאינה אלא דמיונות, ואז מה שהוא לא פועל – יסודו בעצלות, ולא במנוחה. דוגמא ברורה לכך היא מנוחת השבת. שני בני אדם נחים בשבת, אחד מקיים 'וינוחו בו', ואילו השני אינו פועל משום 'עצלות', שלכן הוא נח בשבת.

ככל שהאדם חי יותר מבורר בתוך עומק נפשו, אזי הוא חי בבירור את המנוחה. ומאידך, מחמת החשש מפני העצלות – הוא פועל הרבה פעולות קטנות נגד רצונו בשביל להכחיש את כח העצלות, מתוך החשש פן שמא ואולי אין זו מנוחה מזוקקת, אלא עצלות. מכל מקום, האדם הפנימי חי בתוך תפיסת המנוחה, ויש לו אבן בוחן ומשקל החסידות מה שיעור הפעולות שהוא צריך לפעול, כמו שנתבאר.

מצד אחד ישנו רצון בעומק הנפש של 'חטוף ואכול חטוף ושתה' (עירובין נד, א), 'אכול ושתו כי מחר נמות' (ישעיה כב, יג), האדם רוצה לחטוף את כל התורה כולה, את כל המצוות, כל דבר חסד שמבקשים ממנו הוא רוצה לקיים, כל עזרה לזולת, כל הטבה שיכולה להיות, כמו כן להתייגע בתפילה בעומק המוחין, בעומק הלב, להקיף הכל בכל היקף הכוחות, את הכל הוא רוצה לקיים. אמנם, אצל רוב בני האדם גם הכח הזה נמצא

באתכסיא, אבל יש את היחידים שהכח הזה נמצא אצלם באיתגליא. ונשאלת השאלה, מהו באמת השיעור לגשת לכל אותם דברים.

והתשובה היא כמבואר, שלעולם השיעור לגשת לדברים אלו, הוא רק עד כמה שהוא יכול לחזור למציאות המנוחה של הנפש. זהו השיעור של כל הפעולות לאדם פנימי. מאידך, לאדם חיצוני יותר ההגדרה היא שיוכל 'לחזור לעולמו'³. זהו השיעור שהוא מחויב לפעול, מלבד מה שהוא מחויב מדינא כמו שהוזכר.

עסק התורה באופן של "איש מנוחה"

כך הוא השיעור בכל היקף הפעולות. בחלק של התלמוד תורה, ידוע שאין שיעור לזמן שאדם צריך לעסוק בתלמוד תורה, חיוב העסק לא נמדד לפי שעות, אלא 'והגית בו יומם ולילה', אך ברור הדבר ש'יומם ולילה' אינו כפשוטו, שהרי האדם חייב גם לישון, וכדברי הרמב"ם (דעות פ"ד ה"ד) שזמן השינה לרוב בני אדם הוא שמונה שעות. האדם חייב זמן של מנוחת הגוף, וחלק ממנוחת הגוף זוהי מנוחת הנפש, שהוא יכול לחזור לשקט הפנימי שלו.

כמו כן 'מיעוט שיחה' שנוכח בדברי התנא באבות (פ"ו מ"ו), שהוא אחד מארבעים ושמונה קניינים שהתורה נקנית בהם, ובפשוטו כוונת התנא למעט בשיחה ולעסוק בתורה, שלא יבטל את זמנו כלל, ויקיים 'ודברת במ' ולא בדברים בטלים. אך ידועים מאוד דברי הגר"א (עי' ארחות יושר פ"ב שהביא כן משמו), שמיעוט שיחה הכוונה היא גם להיפך, שצריך זהירות שלא יעסוק כל כולו בדברי תורה, שאם ילמד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ולכן בכדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה, כלומר ש'מיעוט שיחה' נצרך לו על מנת להשקיט את הכח של הנפש הבהמית ואת סדר כוחות הנפש, שהכל יהיה ברוגע, ולא תתבלבל דעתו.

כך בנוי כל מצות תלמוד תורה. העסק בתורה צריך שיהיה באופן של "איש מנוחה" - 'תלמיד חכם איקרי שבת', השיעור של העסק בחכמה הוא עד כמה שהלומד עושה את הדברים באופן של מנוחה, לא באופן של בהילות.

מצוי מאד אצל בני הנעורים שהעסק בדברי תורה בא מתוך רצון לדעת את כל הש"ס כולו, או לחדש חידושים ולכתוב מערכות בד"ת, כל זה יוצר את הבהילות בנפש. הצורה האמיתית הפנימית של עסק התורה היא - "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול" (בראשית מט, טו) - 'לסבול עול תורה' (רש"י שם). 'וירא מנוחה כי טוב' - הכל הוא במהלכי מנוחה, זוהי צורת העסק בדברי תורה. ומעבר לכך, אם הוא עוסק בתורה ונהיה מבוהל - זהו סימן ואות שזה מעבר למדרגה שלו בעסק התורה.

ההגדרה הזו היא הגדרה עדינה, כי ישנם בני אדם שחייהם מבוהלים, בין אם הם יעסקו בתורה ובין אם לא יעסקו, וכמובן שח"ו לומר שיתבטלו מדברי תורה. המדובר כאן הוא

3 ובעומק, זהו גופא ההגדרה גם לאדם פנימי יותר, כי לחזור למציאות המנוחה שבנפש זהו בעצם 'לחזור לעולמו' שלו.

כאשר האדם כבר הגיע לישוב הדעת ולבהירות פנימית, שאז השיעור של עסק התורה הוא כפי שיעור המנוחה וכפי שיעור השקט שיכול להיות לו בתוכו, ואצל אדם שכזה – כך הוא כל סדר עולמו.

הבסיס והיסוד שהוזכר כאן, הוא בעצם צורת החיים הפנימית שבה האדם חי: **שקט** – פעולה מתוך השקט – חוזר לשקט, וחוזר חלילה. זוהי כל צורת החיים.

בתקופת טרדות העוקרות מעולמו הפנימי – הגעה לשקט כפי האפשר

אמנם, לפעמים יש את אותם דברים שהאדם מחויב לעשות מדינא, והעיסוק בהם עוקר אותו מהעולם הפנימי, ואז נצרך לו זמן לחזור לעולם הפנימי, לשקט הפנימי שלו. לפעמים מה שעוקר אותו זוהי מציאות החיים, טרדות של חולי וכיו"ב מסדרי החיים, שעוקרים אותו בעל כורחו מהעולם הפנימי, ובחלוף אותה תקופה הוא צריך לחזור לעולמו הפנימי, ובמידה מסוימת גם בתוך אותה תקופה עליו לחזור לשקט עד כמה שניתן, לפי הזמן שהוא מסוגל להשיג בתוך הטרדות.

כללו של דבר – לאחר התקופה שבה נעקר האדם מעולמו הפנימי הוא צריך לעמול ולחזור לעולמו שלו. אבל גם בתוך אותה תקופה עליו לנסות לחזור לשקט מסוים לפי ערכו, כפי מה שהוא מסוגל בתוך אותו זמן.

לכל אדם יש תקופות בחיים שהם אינם רגועות, אין אדם שחי בלי טרדות, כלשונו של המסילת ישרים (פ"א) 'או מי הוא ששמח ושלו ממש בעולם הזה, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון, בכמה מיני צער וחולאים ומכאובים וטרדות'. טרדות של בריאות, פרנסה, גידול משפחה, דאגות נפשיות, ועוד כהנה רבות, כל אחד עם מה שהקב"ה נתן לו. חלק מהתקופות של החיים רגועים יותר, וחלק מתקופות החיים רגועים פחות. המהלך שהוזכר עד השתא בכללותו, הוא בזמן של תקופות החיים הרגועים יותר.

בתקופות שבהן האדם לחוץ יותר, עליו לשער לאיזה שקט הוא מסוגל להגיע בתוך אותה תקופה. מסבב כל הסיבות הוא שסיבב את אותן תקופות, ולא בבחירתו שלו הוא נכנס לטרדות בלתי הגיוניות. השקט שאליו הוא יגיע זה לא אותו שקט שהוא מכיר בזמנים הנינוחים יותר, אבל הוא משער לעצמו לאיזה שקט של רוגע הוא יכול להגיע בתוך אותו רעש.

רמת ההשקטה בתקופות רגועות ובלתי רגועות

והבן מאוד, כי כשם שיש גדלות וקטנות, יש ימי האהבה ויש ימי השנאה, כך יש ימים של השקטה ותקופות שהם אינם של השקטה, ורמת ההשקטה שהוא נמצא בתקופות הרגועות, היא איננה הרמה של ההשקטה בתקופות הבלתי רגועות. האדם צריך להכיר בנפשו מהי רמת ההשקטה בכל תקופה, מהי רמת ההשקטה בתקופה הרגועה, ומהי רמת ההשקטה

שנמצאת בתקופה השונה, ולפי זה הוא פועל וחוזר לאותה השקטה. אלו הם מערכות של חיים, זוהי צורת החיים הפנימית שהאדם חי כסדר, תמיד.

חיי שקט - חיים מחוץ לעולם

זוהי התפיסה העמוקה של הנפש. ובהגדרה עמוקה - אדם שחי בשקט, והוא נכנס לעולם בפעולה המחויבת כפי שהזכר, והוא שוב חוזר לשקט - הוא בעצם נמצא מחוץ לעולם!

"כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" (שמות לא, יז), העולם שהקב"ה ברא שייך לששת ימי המעשה. "וביום השביעי שבת וינפש" - שבת היא לא מן המערכת שבה נברא העולם, אלא היא המנוחה של העולם, כלשון חז"ל (הובא ברש"י בראשית ב, ב) מה היה העולם חסר - מנוחה, באה שבת באה מנוחה לעולם, ואם כן, הרי שהיא נמצאת מחוץ לעולם.

אם כן, מי שהתפיסה שלו היא פעולה, ולא משנה איזה פעולה, באיזו דקות או באיזו גסות, אם התפיסה שלו היא פעולה אז הוא נמצא במערכת של 'ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ', "בראשית ברא" - 'בחכמתא', עלה במחשבה, "ויאמר אלוקים" - דיבור, "ויעש אלוקים" - מעשה, והרי שהוא חי בתוך 'מחשבה-דיבור-מעשה', הוא נמצא בתוך העולם. אבל אדם שעיקר החיים שלו הוא בתפיסת מנוחה כמו שנתבאר, והוא יוצא לפעולה וחוזר למנוחה, בבחינת 'שבת - ששת ימי המעשה - שבת', כידוע בדברי רבותינו, הרי שהוא חי בעצם 'מחוץ לעולם', הוא נכנס לעולם ויוצא מהעולם, אבל מקור חייו הוא - מחוץ לעולם!

בן עליה - דר מחוץ לעולם

דוגמא יסודית לכך הם דברי הבעש"ט, שביאר את מאמר רשב"י הידוע (סוכה מה, ב) "ראיתי בני עליה והם מועטים", והגדיר זאת הבעש"ט, שי' בני עליה' זהו אדם שדר בעליה, כמו 'היה דר בעליה' (שבת כא, ב), הוא גר למעלה בקומה עליונה, וכשיש לו צורך הוא יורד למטה, ושוב כשנגמר הצורך הוא חוזר למעלה, וחוזר חלילה. לכן הוא נקרא 'בן עליה', כי מקומו הוא למעלה. מי שרק מדי פעם יש לו עליה הוא לא נקרא בן עליה, בן עליה הוא זה שמקומו בעליה, ורק כשיש צורך הוא יורד למטה, ושוב הוא שב לתלמודו שבעליה, הוא שב למנוחתו בעליה, שב לעולמו שבעליה.

נמצא, כי מי שחי את חיי המנוחה, עצם מציאותו היא 'מחוץ לעולם', הוא נכנס לעולם ויוצא מהעולם, אבל הוא חי מחוץ לעולם. זוהי צורת חיים שונה לגמרי ממה שרוב בני האדם מכירים. יש אמנם בני אדם שיוצאים מן העולם מחמת שיש להם קשיים, ואז הם מנסים לשכוח מהעולם, הולכים לישון, או מנסים לשקוע בספר כל-שהוא, להסיח דעת בכל מיני צורות שונות ומשונות, כאן מדובר במערכת שונה בתכלית.

מי שחי במדרגת המנוחה של שבת, הוא נמצא מחוץ לעולם, לפרקים חוזר לעולם - 'ששת ימי המעשה', ושוב חוזר לעולמו - 'שבת', וחוזר חלילה.

חיי שקט - הימצאות למעלה מגן המבוכה

ידועים דברי המסילת ישרים בענין 'גן המבוכה', ש'ההולך בין השבילים, הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב', מי שנמצא בתוך גן המבוכה נעשה סבוך בתוך אותה מבוכה, מלשון 'נבוכים הם בארץ'. אבל מי הוא זה שרואה את המציאות הגמורה של גן המבוכה ויודע את הדרך, אומר המסילת ישרים - כי רק מי שנמצא מלמעלה ורואה את הדברים מלמעלה - 'הוא רואה כל הדרכים לפניו, ומבחין בין האמתיים והכוזבים, והוא יוכל להזהיר את ההולכים בהם, לומר זה הדרך לכו בו'. ובלשון אחר, מי שנמצא מחוץ לדבר, מעל הדבר - הוא רואה את המציאות בבהירות.

'עולם' הוא מלשון 'העלם' כידוע, זהו 'גן המבוכה', והעומד מלמעלה זהו אדם שנמצא מחוץ לעולם.

בכדי לראות עולם ברור בכלל, ועולם ברור פרטי של כל אחד להשיג את חלקו שלו - 'ותן חלקנו', לראות את הדברים בבהירותם, שהיא המטרה שאליה אנו רוצים להגיע - צריך לעמוד מחוץ לדברים, מחוץ לעולם, ובעומק - מחוץ לאדם כפי שיבואר עוד בארוכה בפרקים הבאים בע"ה.

המבנה הפנימי להכיר את העולם הפנימי, לראות את הדברים באופן נכון, זהו רק כשעומדים מחוץ לדברים, מעין המשל של 'גן המבוכה' שמי שעומד מלמעלה, מבחוץ, הוא זה שרואה את הדברים בבהירותם.

רוח הקודש - השגה חלקית בידיעת המציאות

נחמד ונבין. ישנה אבחנה אחרת שבה האדם יכול להשיג דברים, והיא הנקראת בלשון רבותינו 'רוח הקודש' כידוע. יש בלשון רבותינו את השכל, המשכיל, והמושכל. המשכיל זה האדם, השכל הוא השורש העליון, והמושכל - זהו מה שנמשך מן השכל העליון - למשכיל, שזה האדם. מצד כך, האדם מקבל שפע של ידיעות מהשורש העליון, מהשכל העליון נמשך מושכל שפע שכלי - למשכיל, שזה האדם. אלו הם דברי רבותינו.

בהבחנה זו של רוח הקודש, האדם מקבל ידיעות. הדוגמא התחתונה לכך הם דברי הגמרא (ברכות נה,ב): 'השכים ונפל לו פסוק בתוך פיו הרי זו נבואה קטנה', ובהגדרה דקה יותר, מי שדבוק בו ית"ש, או בתורתו, המושכל ראשון שלו - הוא רוח הקודש. המחשבות שנופלות לו, הן מחשבות מן השורש העליון. לפעמים אפשר לשאול את אותו אדם מה פירוש הדבר שאמרת, מהי סיבת הדבר למה שאמרת, ותשובתו תהיה שהוא לא יודע, זהו הדבר הראשון שנפל במחשבתו, ומה שנפל במחשבתו - זה מה שהוא אמר.

ישנו מעשה ידוע שהיה עם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, אחד מתוך רבים, שאדם לא צעיר בא וביקש ממנו ברכה לשידוך, ור' חיים אמר לו שהשידוך שלו עדיין לא נולד, הוא יצא משם נבעת, הוא כבר עבר מזמן את גיל העשרים, ואם כן עליו לחכות עוד עשרים שנה לערך עד שיוכל להתחתן. סוף מעשה היה שהוא התחתן עם גירת צדק, וגר הרי הוא כקטן שנולד.

סיפרו זאת זה לר' חיים קנייבסקי, והוא נענה ואמר שגם הוא לא ידע לפרש את מה שנפל בפיו, אבל זה מה שנפל בפיו. זו האמת, וזו המציאות.

הצורה הזו של החיים, שנזכרה בדברי הגמרא, ונתבארה רבות בדברי רבותינו, היא בעצם נקראת 'פירורים', 'ניצוצות'. בצורה זו האדם מקבל כל מיני ידיעות, וגם הידיעות עצמם לא תמיד מבוארות, וגם הם 'חלקים'.

חכם - ראיית המציאות השלמה בברירות

אבל ההבחנה העמוקה יותר, הוא מה שאמרו בגמרא (ב"ב יב, א) 'חכם עדיף מנביא'. 'נביא' הוא 'ניב שפתים', הוא מקבל את מה שנאמר לו, והוא עצמו צריך לפתור את מה שנאמר לו, וכמו שמאריך הרמח"ל (בקל"ח פתחי חכמה), ואילו החכם רואה תמונה בהירה של הדברים, זה לא 'פירורים', אלא תמונה בהירה, הוא רואה את הכלל של 'כולם בחכמה עשית', והוא גם מבין במהות של הדברים ביסודם.

אלו הם שני הבדלים יסודיים בין הנביא [נבואה גמורה, או מקצת נבואה של רוח הקודש], לחכם. הצורה הפנימית היא 'חכם רואה את הנולד' (תמיד לב, א), הוא רואה את הדברים מבחוץ, הוא רואה אותם בהתהוותם. זהו 'הרואה את הנולד', כי מי שנמצא בתוך העולם - הוא נמצא בתוך מה שנולד, אבל מי שרואה את העולם מחוץ לעולם, בבחינת 'איסתכל באורייתא וברא עלמא', הוא רואה את הדברים לפני התהוותם. זה נקרא 'הרואה את הנולד', הוא רואה את הדברים בהתהוותם בתהליך שלהם, הוא רואה את התהליך הכולל של 'כולם בחכמה עשית'.

כל מהלך הדברים שנתבארו עד כאן, תכליתו הוא בכדי שהאדם יהיה בתפיסה זו של 'חכם הרואה את הנולד', בבחינת 'חכם עדיף מנביא'. זהו מהלך שהאדם נמצא מחוץ לדבר, והוא רואה אותו מההשקטה שלו, הוא רואה את ההתהוות שלו, בבחינת 'העדר קודם להויה' - מההשקטה הוא מגיע להתהוות, וכך הוא צופה ומביט אל כל הבריאה כולה בכלל, ועל נפשו בפרט, ומשם הוא מכיר את עומק נפשו.

זוהי הצורה הפנימית, למהלכי העבודה הפנימיים, במדרגת 'חכם עדיף מנביא'.

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל,
וכן מקובץ שאלות ותשובות
לפי סדר הפרשיות,
יש לשלוח בקשה לכתובת:
info@bilvavi.net

[לקבלת העלון השבועי
והשו"ת דרך הפקס,
יש לשלוח בקשה
למספר הפקס]
03-548-0529

לביהודים בנושאי "בלבבי משכן אבנה"
ניתן לפנות למערכת באופנים הבאים:

טלפון 052-763-8588
פקס 03-548-05294
ת.ד. 16452 ירושלים 9116302
info@bilvavi.net

שיעורי מורינו הרב שליט"א
מופיעים ב"קול השבת"
ישראל 073.295.1245
USA 718.521.5231

שיעורים שבועי

- אנציקלופדיה עבודת ה' ירושלים - יום ג' 20:30 בדיוק ·
רח' הרב בלוי 33 · לפרטים 052.765.1571
- אנציקלופדיה מחשבה חולון יום ד' 20:30 ·
רח' קדמן 4 · לפרטים 050.418.0306